

KENYA MADENCİLİK VE YER ALTI KAYNAKLARI BİLGİ NOTU

Kenya'nın en önemli yer altı kaynakları olarak soda külü, florit, titanyum, altın, kömür, manganez, demir cevheri, jips (alçıtaşı), diatomit, kromit, lime taşı, silika cevherleri olarak sıralanmaktadır. Son dönemde yapılan araştırmalar, daha nadir elementlerde de zengin yataklara sahip olduğu yönündedir. Ancak sektörün en önemli sorunlarından biri olarak gösterilen arama faaliyetlerinin yetersizliği nedeniyle bu potansiyel rezervlerin büyüklüğü tam olarak ortaya konulamamaktadır. Sermaye yetersizliği ve maden işletme konusunda teknik uzmanlığın olmaması da Kenya madenciliğinin diğer eksiklikleri olarak zikredilmektedir. Ülkede büyük ölçekte madencilik faaliyetleri genellikle yabancı firmalar tarafından yürütülmektedir.

Kenya'da madencilik faaliyetleri 13/05/2016 tarihinde yürürlüğe giren Maden Yasası kapsamında düzenlenmiş olup ilgili yasa petrol ve hidrokarbon dışındaki mineral ve madenleri içermektedir. Maden Yasası minerallerin sahipliği, mineral hakları, mineral anlaşmaları, mineral ile ilgili işleri, maden lisans haklarını, yerel ortaklık ve katılım şartlarını, anlaşmazlık hükümlerini, bilgi temini ile ilgili işleri de kapsamaktadır.

Yasaya göre, maden çıkarma hakkını elinde bulunduracak firmanın yöneticisinin konu ile ilgili teknik kapasite ve uzmanlığa sahip olması gerekmektedir. Yasanın yürütülmesinden Maden Bakanı sorumlu olup, küçük ölçekte alanların işletilmesi için karar verdiği kişi ve firma adına Maden Hakları Kuruluna alan tahsisi yapılması konusunda hüküm doğuran işlem tesis edebilmektedir. Buna ek olarak, büyük ölçekte işletmelerin kurulması için ihaleye çıkılması da Bakanın sorumluluk alanındadır.

Yasa uyarınca ülkede madencilik faaliyeti yapabilmek için büyük ölçekli işletmeler madencilik lisansı, küçük ölçekli işletmeler madencilik iznine ihtiyaç duymaktadır. Kenya'da mineral hakları maden arama faaliyetlerini, madencilik yapma faaliyetlerini, maden ihracat lisansını, elle madencilik ve maden izinleri ile ilgili hakları içermektedir.

Minerallerin ticari olarak çıkarılması, işlenmesi, satışı ve ihracına yönelik ruhsatlar verilirken yeterli bilgi birikimi ve tecrübeyi haiz olduğunun ispatı ile yeterli sermayeye sahip olduğunun gösterilmesidir. Bu şartlar yerine getirildiği takdirde herhangi bir Kenya yerel

şirket ortaklığı ve Kenya vatandaşlığı şartı aranmamaktadır. Bu ruhsatlar her yıl Maden Bakanlığı tarafından yenilenmektedir. Mineral ticari haklarına sahip olan bir işletme %70'i merkezi, %20'si yerel hükümete ve %10 madencilik faaliyetlerinin yürütüldüğü bölge halkına olmak üzere Kenya devletine lisans bedeli ödemektedir. Ayrıca maden haklarına sahip şirketin %10 hissesinin devlete ait olması uygulamasına rastlanmakta, bu şirketlerin hisselerinin en az %20'sini menkul kıymetler borsasında arz etmesi gerekmektedir.

Kenya'da faaliyet gösteren başlıca madencilik firmaları aşağıda sıralanmaktadır:

FİRMA ADI	SAHİPLİK DURUMU	BÖLGE	MİNERAL
Kenya Fluorspar Company Limited	Yerel	Keiyo	Flüorit
African Diatomite Industries Ltd	Yerel	Nakuru	Diatomit
BOC Kenya Limited	Yerel	Koibatek	Karbon Dioksit
Carbacid Co2 Ltd.	Yerel	Kireita (Kiambu) & Sosiani (Eldoret)	Karbon Dioksit
Skylight Limited	Yerel	Homa Bay	Demir Cevheri
Mineral Mining (1965) Corporation Ltd	Yerel	Kitui	Magnezit
Yamata Gypsum Limited	Yerel	Tana River	Jips (Alçıtaşı)
Athi Stores Ltd	Yerel	Tana River	Jips (Alçıtaşı)
Base Titanium Limited	Yabancı	Kwale	Titanyum
Tata Chemicals	Yabancı	Kajiado	Soda Külü
Karebe Gold Mining Ltd.	Yabancı	Nandi	Altın
Kilimapesa Gold Pty Limited	Yabancı	Transmara, Narok	Altın
Acacia Mining	Yabancı	Siaya, Kakamega	Altın

Yukarıda sayılanlara ek olarak; Aviva Cooperation Limited Avustralya firmasınınca, Ndori Greenstone havzasında 1,2 milyon metrik ton cevher tespit etmiştir. Bahse konu cevherin %11 çinko, %3,5 bakır ve 40 g/mt gümüş ile 1g/mt altın içerdiği tespit edilmiştir.

Base Resources Avustralya ve Vaaldiam Kanada ,Kwale bölgesinde 2013 yılı itibarıyla yıllık 330.000 ton ilmenit, 80.000 ton rutil ve 40.000 ton zirkon yıllık kapasite ile madencilik faaliyetlerine başlamıştır.

Kanada Pasifik Wildcat Resources Corp. tarafından, Mrima Hill bölgesinde %1,3 miktarla 13 mt nobium nadir elementi tespit etmiştir.

Yeraltı kaynakları bakımından birçok Afrika ülkesine göre daha fakir olan Kenya'nın Turkana bölgesinde yer alan Lokichar havzasında 2012 yılında ilk kez petrol keşfedilmiş, 2017 yılında günde ortalama 2.000 varillik petrol çıkarılmaya başlanmış ve 2019'da ilk kez Kenya'dan petrol ihracatı gerçekleştirilmiştir. Bölgedeki petrol rezervinin 560 milyon varil olduğu ifade edilmektedir. Çıkarılan petrol Mombasa limanına 2020 yılına dek karayoluyla taşınmış, sevkiyat karayolu altyapısındaki yetersizlikler ve yüksek maliyetler nedeniyle durdurulmuştur.

Kenya'da petrol arama ve çıkarma faaliyetleri yürüten İngiliz Tullow firması 20 ülkede, 67 maden alanında 150'ye yakın lisansa sahip bir firmadır. 2012 yılında Kenya'da da faaliyetler yürütmeye başlayan firmanın petrol arama faaliyetleri sonuç vermiş ve Kenya'da ilk kaynak bu firma tarafından bulunmuştur. Devamla, yapılan çalışmalarda Güney Lokichar bölgesinde ikinci bir petrol alanı bulunmuş ve toplamda 750 milyon varillik bir rezerv olduğu bilgisi kamuoyu ile paylaşılmıştır. İlgili firma 6,5 milyar varil reserve sahip Uganda'da Total ve Çin NOOC firması ile petrol çıkarma ve taşıma faaliyetleri yürütmektedir.

2012 yılında Lokichar bölgesinde yapılan çalışmalarda farklı bölgelerde kuyular açılmıştır. Açılan kuyular Ngamia, Twiga, Etuko, Ekales-1, Agete, Amosing, Ewoi, Ekunyuk, Etom bölgelerinde ve son olarak Erut bölgesindedir. Kenya petrolünün API Grvaitesi'nin 25-38 derece arasında ve sülfür içeriğinin 0,5 seviyesinde olduğu duyurulmuştur.

Ancak 2013 yılında Lokichar bölgesinde yaşayan yerleşik halkın Twiga bölgesine taşınması önerisi, bölge halkı tarafından reddedilmiş ve yaşam alanlarına zarar verildiği gerekçesi ile dirençle karşılaşılmıştır. Buna ek olarak, küresel petrol fiyatlarındaki düşüş ve bölgede kabileler arası çekişmelerin de petrol arama ve çıkarma faaliyetlerini olumsuz etkilemektedir.

Orta ve uzun vadede Lokichar ve Lamu limanı arasında 865 km'lik boru hattı çekilmesi ve bahsekonu hattın 2,1 milyar dolar maliyetinin olması ve 2021 yılında tamamlanması planlanmaktaydı. Ancak şimdiye kadar bu alanda kayda değer bir elişme sağlanamamış, önceden 2021 yılı olarak duyurulan tarih 2023 yılı ikinci yarısı olarak revize edilmiştir.

Lamu limanında halihazırda sadece bir boşaltma rıhtımı bitirilmiş olup, toplamda 32 rıhtım yapılması planlanmaktadır. 5,3 milyar dolara mal olacağı hesaplanan Lamu limanında, 1,2 milyon TEU kapasiteye sahip Mombasa limanına karşılık 2021 yılında 12 milyon TEU kapasiteye sahip olunması beklenmektedir. Limanda 3 rıhtımın inşaatının 2020 yılına kadar China Communications Construction Company tarafından 420 milyon dolara tamamlanması beklenirken, geri kalan kısımların kamu-özel sektör ortaklığında yapılması planlanmaktadır.

Son dönemde Kenya'nın doğu kıyısında önemli doğal gaz yataklarının keşfedildiği kamuoyuna yansımış olup Kenya Enerji ve Petrol Bakanlığı müsteşarıyla yapılan görüşmede bu bilgi doğrulanmış, söz konusu rezervlerin çıkarılmasının ekonomik olup olmadığıyla ilgili fizibilite çalışmalarının halen devam ettiği bilgisi edinilmiştir. Bununla birlikte, Somali'yle deniz yetki alanlarının sınırlandırılmamış olması nedeniyle, Kenya tarafından Hint Okyanusu'nda verilmiş bulunan off-shore araştırma lisansları halihazırda iki ülke arasında ihtilaf konusudur. Somali, deniz yetki alanlarının sınırlandırılmasına dair ihtilafı 2014 senesinde Uluslararası Adalet Divanı'na taşımıştır. Dava 2021 Mart ayında görülmeye başlanmıştır.

Kenya'da enerji yatırımlarının önemli bölümü finansal kısıtlar sebebi ile "Public-Private Partnership - PPP/Kamu-Özel Sektör Ortaklığı" modeli ile gerçekleştirilmektedir. Yenilenebilir enerji kaynaklarından özellikle jeotermal, güneş ve rüzgar enerjisi alanlarında Kenya'da alım desteği modeli ile enerji yatırımları yapılabileceği değerlendirilmektedir. Bahse konu enerji kaynaklarının toplam içinde payı % 38 civarındadır. Alım desteğine ilişkin birim başına değer proje özelinde ve anlaşmaya bağlı olarak değişiklik göstermektedir.

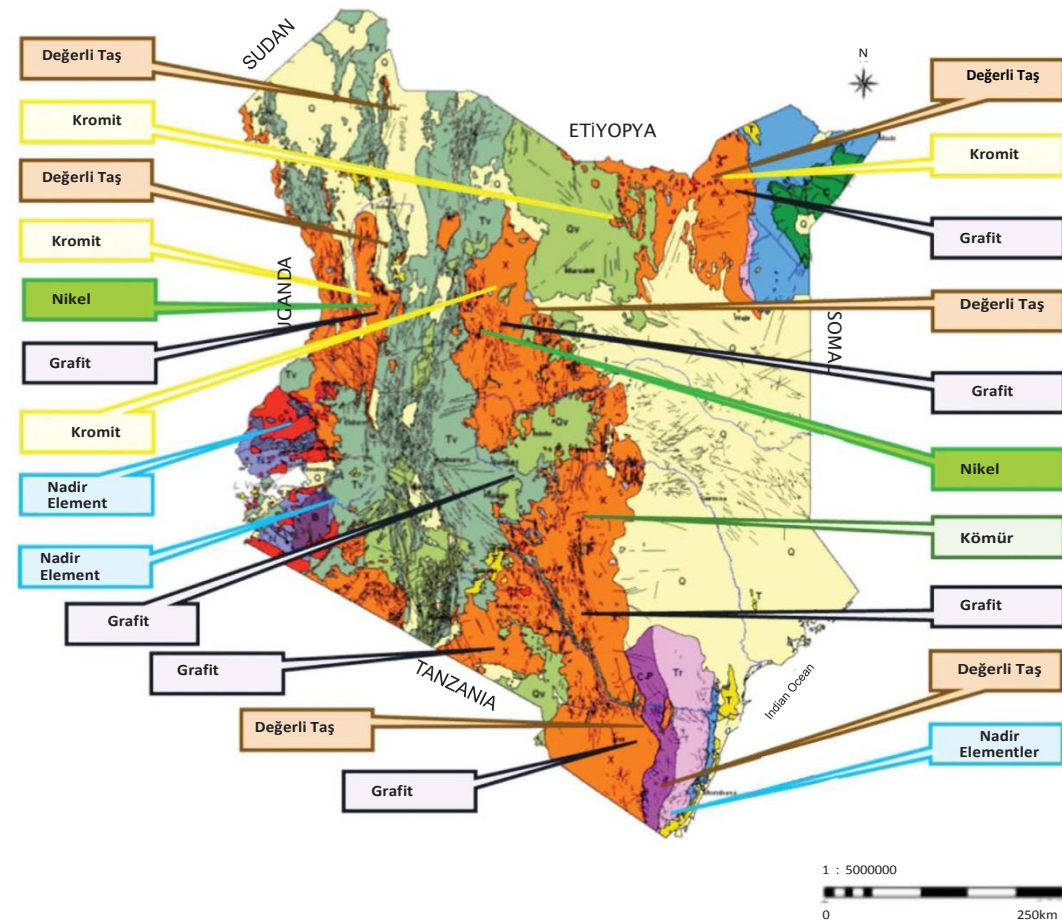
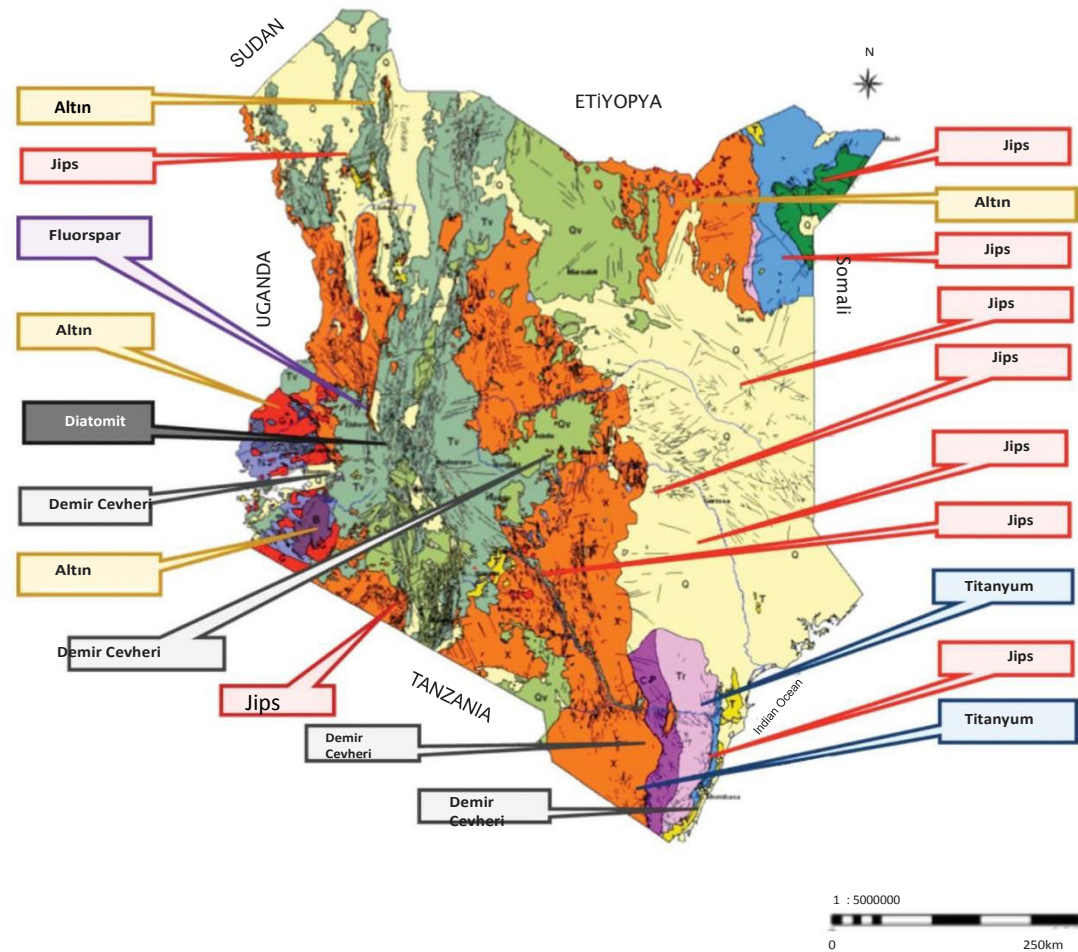
Kenya'ya yapılan doğrudan yabancı yatırımlarda yenilenebilir enerji önde gelen sektörlerdendir. Yenilenebilir enerji yatırımlarında ABD, Japonya, Norveç, Fransa ve Çin başta gelen ülkelerdir. Baringo, Olkaria, Longonot ile Menengai bölgelerijeotermal enerji, Lake Turkana bölgesi ise rüzgar enerjisi yatırımlarınıçekmektedir. Jeotermal enerji üretiminde Kenya, Afrika'da ilk sırayı almaktadır. Rüzgar, güneş, hidro enerji ve biyokütle gibi enerji kaynakları yönünden yatırımcılar için fırsatlar bulunmaktadır. Kenya yenilenebilir enerji ekipmanlarına gümrük vergisi ve katma değer vergisi uygulamamaktadır.

Sonuç olarak, Kenya madencilik yatırımları için görece liberal düzenlemeler uyguluyor olsa da, birçok maden için rezervlerin tam olarak belirlenmemiş olması, bu konuda teknik çalışmaların yürütülmesi gerektiğini düşündürmektedir.

Bu kapsamda; bu ÷lkeye yapılacak yatırımlarda maden arama ve cevher miktarlarının tespitinde teknolojik işbirliği faaliyetleri yürüt÷lmesi, teknik eğitimi, uzmanlık ve know-how sağlanması gibi hususların önem arz ettiği değerlendirilmektedir.

Kenya'nın ekonomik gelişiminin önündeki en büyük engellerden biri olarak enerji arzındaki yetersizlik ve dolayısıyla yüksek enerji maliyetleri gösterilmektedir. Önümüzdeki dönemde hedeflenen kapasite artışına jeotermal, hidroelektrik ve güneş enerjisi yatırımlarının öncülük etmesi beklenmektedir. Bu kapsamda enerji altyapı yatırımlarının takip edilmesi, özel sektör kuruluşlarımızca ilgili kurumlarla temas sağlanmasında fayda gör÷lmektedir.

Kenya'da petrolün depolanması, taşınması ve işlenmesiyle ilgili yatırımlara ihtiyaç duyulduğu, özellikle Hint Okyanusu'nda bulunan doğal gaz kaynaklarının işletilmeye başlanması durumunda yeni yatırım ihtiyaçlarının da ortaya çıkacağı göz önüne alındığında, ülkenin bu alanda faaliyet gösteren firmalarımız açısından önemli bir potansiyel arz ettiği değerlendirilmektedir.

BÖLGE	EYALET	MINERALLER
RIFT Vadisi	Kajiado	Soda Külü, Feldiſpat, Kireçtaşı Jips, Değerli Taş, Mermer, Granit
	Uasin Gishu	Karbon Dioksit Gaz,
	Elgeyo Marakwet	Flörür
	Baringo	Değerli Taş (Baringo Ruby), Diatomit
	Nakuru	Diatomit
	Turkana	Altın, Değerli Taş, Jips, Altın,
	West Pokot	Değerli Taş, Kromit
	Samburu	Altın, Değerli Taş, Manganez, Kromit,
	Narok (Transmara)	Altın
	Nandi (Kibigori)	Altın
Batı Nyanza	Kakamega	Altın,
	Siaya	Altın, Demir Cevheri
	Migori	Altın, Bakır
	Homa Bay	Demir Cevheri, Altın

BÖLGE	EYALET	MINERALLER
MERKEZ	Kiambu	Karbon Dioksit, Diatomit
	Machakos	Jips, Pozalt,
	Kitui	Kömür, Demir Cevheri, Bakır, Kıymetli Taş, Kireç Taşı, Magnetit
	Makueni	Vermikül , Kıymetli Taş
	Tharaka Nithi	Demir Cevheri, Kıymetli Taş
	Isiolo	Kıymetli Taş
Sahil	Marsabit	Altın, Kıymetli Taş, Manganez, Kromit
	Taita Taveta	Demir Cevheri, Kıymetli Taş, Manganez,
	Kwale	Grafit
Kuzey Doğu	Kilifi	Kıymetli Taş, (Titanyum), Silika Kum, Nadir Elementler, Niobyum
	Tana River	Titanyum, Manganez, Barit, Jips, Kıymetli Taş
	Garissa	Jips
	Mandera	Jips